

DOI 10.64108/imh.2025.2.2.24

УДК 37.091.217:641-044.325

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ ШКІЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ ЗА ОЦІНКОЮ УЧНІВ, ЇХ БАТЬКІВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ХАРЧОБЛОКІВ

Д. В. Штанько, Н. О. Ляхова, І. А. Голованова, Ж. П. Кундий, Т. П. Мац

Полтавський державний медичний університет, кафедра громадського здоров'я з лікарсько-трудовою експертизою, Полтава, Україна.

ORCID ID: [0009-0009-7745-0847](https://orcid.org/0009-0009-7745-0847), e-mail: shtankodaryna@ukr.net,

ORCID ID: [0000-0003-0503-9935](https://orcid.org/0000-0003-0503-9935), e-mail: natanew2017@ukr.net,

ORCID ID: [0000-0002-8114-8319](https://orcid.org/0000-0002-8114-8319), e-mail: yaryna.ua@gmail.com,

ORCID ID: [0000-0002-9739-6624](https://orcid.org/0000-0002-9739-6624), e-mail: z.kundii.@pdmu.edu.ua,

ORCID ID: [0000-0001-6793-0892](https://orcid.org/0000-0001-6793-0892), e-mail: tetiana.mats.p@gmail.com

***Кореспондуючі автори:** e-mail: natanew2017@ukr.net

Резюме. Одне із найважливіших питань повноцінного розвитку і зростання школярів є харчування, що і стало причиною початку реформи шкільного харчування в Україні.

Мета. Дослідити стан організації харчування учнів у закладах освіти Диканської селищної та Решетилівської міської територіальних громад Полтавського області, розглянути недоліки і переваги запровадження реформи шкільного харчування за оцінкою учнів, їх батьків та працівників харчоблоків.

Матеріали і організація дослідження. Методи: системного аналізу, аналітичний, соціологічний, статистичний, бібліосемантичний. Матеріали: результати опитування учнів 1-11 класів (1064 респондентів), їх батьків (1678 респондентів) та працівників харчоблоків (47 респондентів) у закладах освіти Диканської селищної та Решетилівської міської територіальних громад Полтавського області. Анкети були створені авторами.

Результати. Встановлено, що в закладах загальної середньої освіти більшість учнів споживають шкільну їжу (77,4%). 58,1% дітей задоволені приготовленими стравами. 34,3% батьків помітили зміни в організації харчування. 55,2% батьків дотримуються принципів здорового харчування. 23,4% працівників харчоблоків відповіли, що є всі необхідні ресурси. 63,8% працівників стверджують, що якість продуктів потребує покращення. 80,9% відповіли, що страви відповідають затвердженим нормам харчування. Часто виникають проблеми з постачанням продуктів (55,3%). Санітарні умови на харчоблоці, на думку кухарів, відповідають вимогам на 100%. 44,7% працівників вважають, що харчування покращилось. 66,6% опитаних школярів становлять учні 5-9 класів, 21,9% - учні 1-4 класів, 11,5% - учні 10-11 класів. 75,4% щодня харчуються в шкільній їдальні, 10,4% не харчуються взагалі. Смак їжі в їдальні задовольняє 61,8%, 22,9% вказали, що їжа дуже смачна. Порції страв 71,4% дітей вважають достатніми, а 28,6% - «ні». 83,9% дітей зазначають, що страви готують різноманітні. У запропонованих меню достатня кількість свіжих фруктів та овочів, так вважають 70,5% опитаних. Обслуговування в їдальні на достатньому рівні відмітили 92,8% школярів. Діти зазначають, що шкільне харчування корисне та здорове (83,5%), 16,5% вважають навпаки. Це може вказувати на необізнаність дітей щодо здорового харчування.

Висновки. Основною причиною масового неприйняття реформи харчування є в першу чергу те, що батьки самі не дотримуються правил здорового харчування та не привчають до цього своїх дітей. Оскільки переваги та вподобання щодо їжі у дитини формуються в дитинстві, це найбільш сприятливий час для впливу на розвиток здорових навичок у харчуванні, що є відповідальністю батьків та певною мірою вчителів і вихователів.

Ключові слова: заклади освіти, шкільне харчування, здорове харчування, реформа шкільного харчування, школа, діти, санітарно-просвітня робота.

Вступ. Одне із найважливіших питань повноцінного розвитку і зростання школярів є харчування. Адже організм дитини зміцнюється, підвищується працездатність та успішність завдяки здоровому, повноцінному харчуванню. Споживання їжі не лише забезпечують дитині високий імунітет, а й роблять її активнішою і уважнішою [1-3]. Харчування у закладах освіти повинно не тільки бути корисним, але

і смачним та різноманітним. Саме це і стало причиною для початку реформи шкільного харчування в Україні [4, 5]. Зміни відбуваються у складі меню, рецептурах приготування, формі організації харчування, вимог до обладнання харчоблоків та роботі з постачальниками продуктів харчування [6, 7]. Відбуваються коригування у формуванні культури здорового харчування для школярів як глобальної

компетенції Нової української школи [8].

З 2020 року в Україні триває реформа шкільного харчування, яка спрямована на забезпечення різноманітним, збалансованим та якісним харчуванням в закладах освіти. Основною метою реформи є забезпечення школярів корисними та повноцінними стравами, які будуть відповідати сучасним вимогам. Але для успішного запровадження змін потрібно не лише змінити меню, а й покращувати матеріально-технічне оснащення шкільних їдалень. Значна кількість харчоблоків потребують капітального ремонту та оснащення новітнім обладнанням, яке дасть можливість приготувати високоякісні страви з дотриманням вимог [4, 9].

Ефективне впровадження реформи можливе лише за умови комплексного підходу: шляхом модернізації харчоблоків, підготовки кваліфікованих працівників, систематичного контролю якості продуктів та проведенням санітарно-освітніх заходів для школярів та їх батьків. Надважливо, щоб батьки розуміли свою роль у формуванні здорових харчових звичок, бо саме вдома дитина отримує перші уявлення про правильне та здорове харчування [4].

Принципів наступності та єдності вимог слід дотримуватись при організації харчування в закладах освіти.

Організація харчування в закладах освіти повинна відповідати показникам, визначеним державними медико-санітарними нормативами та правилами безпечності та якості харчових продуктів, умовам харчування та меню [10-13]. Батьки школярів зобов'язані піклуватись про психічне і фізичне здоров'я дитини, допомагати розвитку здібностей та сприяти навичкам здорового способу життя [14, 15].

Обґрунтування дослідження. Лише системна робота допоможе створити корисне харчове та безпечне середовище в закладах освіти, яке сприятиме здоров'ю і повноцінному розвитку школярів. Корисні продукти допомагають краще мислити та запам'ятовувати, дають силу на заняття спортом та ігри і навіть впливають на настрій. Адже корисні продукти - це твоє здоров'я сьогодні і в майбутньому [2, 7, 14, 16, 17]. Корисні продукти тримають у тонусі весь наш організм і покращують фізичний стан, що забезпечують сили та енергію для ігор чи спорту. Харчування має вагомий вплив на психічний стан дитини. Адже нездорове харчування може вплинути на настрій протягом дня. Також їжа, яку споживають діти, впливає на засвоєння інформації, зосередженість та швидкість мислення. Як наслідок, якщо споживати «здорові продукти», то відповідно і рівень навчання може підвищитися. Якщо систематично неправильно харчуватись, то це може стати причиною виникнення хвороб, розладів шлунково-кишкового тракту та ендокринної системи, порушення обміну речовин і спричинити онкологічні захворювання [15].

Мета. Метою нашого дослідження було дослідити стан організації харчування учнів у закладах освіти Диканської селищної та Решетилівської міської

територіальних громад Полтавського області, розглянути недоліки і переваги запровадження реформи шкільного харчування за оцінкою учнів, їх батьків та працівників харчоблоків.

Матеріали і організація дослідження. Нами були використані такі м чнів, їх батьків та працівників харчоблоків у закладах освіти Диканської селищної та Решетилівської міської територіальних громад Полтавського області. У проведеному дослідженні взяли участь учні 1-11 класів, батьки учнів та працівники харчоблоків закладів освіти. Загалом опитування пройшли 1678 батьків, 47 працівників харчоблоків та 1064 учнів. Анкети, за якими проводилось опитування, були створені авторами.

Результати дослідження. Дослідження проводилось у формі анкетування, були розроблені 3 анкети: для учнів, батьків та працівників харчоблоків закладів освіти. Важливо зазначити, що на території, де проводилось дослідження, здійснюють свою діяльність 11 закладів загальної середньої освіти в Диканській та 13 шкіл в Решетилівській громаді.

Встановлено, що в закладах освіти Решетилівської міської та Диканської селищної ради більшість учнів споживають шкільну їжу (77,4%). Причиною того, що школярі не харчуються, 21,8% вказали - дитина не звикла до такої їжі, 12,6 % зазначають, що страви несмачні, 20,4% учнів - взагалі не подобаються страви, а 11,7 % не задовольняє вартість харчування. Але учні, які споживають їжу в шкільних їдальнях, - 58,1% переважно задоволені приготовленими стравами, 29,4% повністю задоволені і лише 9,5% незадоволені харчуванням. Більшість батьків - 58,2% мають зацікавленість до щоденного меню закладу, а 28,5% лише інколи. 42,1% батьків не знають чи відбулись зміни в організації харчування, не помітили змін 23,0% і тільки 34,3% відповіли, що зміни відбулися. Як наслідок того, що батьки, які не цікавляться щоденним меню, не змогли дати оцінку змінам організації харчування. Щодо дотримання принципів здорового харчування батьки в своїх думках розділились - 55,2% дотримуються, 29,4% не дотримуються, 10,8% не вважають, що шкільне харчування можна вважати здоровим. В організацію харчування 45,6% батьків хотіли б внести зміни, а 49,8% не хотіли б нічого змінювати.

Більшість працівників харчоблоків працюють 4-10 років (59,5%). 95,8% працівників зазначають, що часу для приготування якісних страв вистачає. Частково (38,3%) або взагалі не вистачає (38,3%) ресурсів для приготування страв, лише 23,4% відповіли, що все необхідне є. 63,8% стверджують, що якість продуктів потребує покращення і лише 31,9% зазначили, що якість задовільна. 80,9% працівників вказали, що страви відповідають затвердженим нормам харчування. Часто виникають проблеми з постачанням продуктів (55,3%), іноді проблеми виникають у 19,1 % і 25,5 % відповіли, що постачання стабільне. Санітарні умови на харчоблоці відповідають нормам на 100%. Взаємодія з адміністрацією закладів з організації харчування

налагоджена. За період упровадження реформи 44,7% кухарів вважають, що харчування покращилось, 19,1% відповіли, що «важко сказати», 6,4% вказали - «ні», а 27,7% зазначили, що певні покращення є, але треба ще вносити зміни. Також кухарі надали пропозиції, які на їхню думку, доречно внести в організацію харчування.

Учні 5-9 класів становлять більшу частину в опитуванні, а саме 66,6%, учні 1-4 класів складають 21,9% та учні 10-11 класів - 11,5%. Щодня харчуються в шкільній їдальні 75,4%, не харчуються взагалі - 10,4%, харчуються лише кілька разів на тиждень - 8,4%. Смак готових страв в шкільній їдальні задовольняє 61,8% та 22,9% вказали, що страви дуже смачні і 15,3% відповіли - «несмачно». 71,4% дітей вважають порції страв достатніми, а 28,6% - «ні». Страви вважають різноманітними 83,9% і 16,1% відповіли, що страви одноманітні. У меню кількість свіжих фруктів та овочів в достатній кількості, вважають 70,5% дітей, а 29,5% - «ні». 92,8% школярів вважають, що обслуговування в їдальні на достатньому рівні. На думку 83,5% учнів шкільне харчування корисне та здорове, проте 16,5% вважають, що це не так. В останньому питанні ми попросили дітей зазначити свої пропозиції щодо покращення організації харчування. Більшість дітей запропонували додавати цукор в напої, зменшити кількість страв бобових та збільшити кількість хлібобулочних виробів.

Шляхом проведення аналізу результатів нашого дослідження нам вдалось визначити проблемні питання в організації харчування закладів освіти Решетилівської міської та Диканської селищної територіальних громадах при забезпеченні здорового харчування з метою вирішення проблеми здоров'я дітей та пропаганди здорового харчування:

дітей необхідно привчати до нових смаків. Для того, щоб дитина звикла до нових продуктів, необхідно їжу скуштувати 7-12 разів. Дітей не потрібно змушувати їсти овочі. Треба, щоб вони завжди були у вільному доступі і діти бачили, що ви їх споживаєте. Через певний час дитина сама зацікавиться і спробує, а з часом звикне до повноцінного раціону;

потрібно споживати їжу всією сім'єю. Діти, які харчуються разом зі своєю родиною, зазвичай, їдять більш корисну їжу. Харчування всією сім'єю гарно впливають на те, що діти менш схильні голодувати та мають менші шанси набрати зайву вагу. Надважливо навчити дітей споживати їжу у відповідному середовищі, бо діти, які їдять перед телевізором та з гаджетами, схильні вибирати менш безпечні та корисні продукти. Дослідження показують, що негативні звички можуть призводити до переїдання та ризику ожиріння у дітей;

необхідно визначити режим харчування, а саме час та кількість прийомів їжі. Діти повинні споживати їжу кожні 3-4 години: харчування має бути триразове, два перекуси та більше рідини. Якщо наперед спланувати такий графік, то харчування буде більш повноцінним та збалансованим, і дитина буде менш примхливою та вибагливою;

їжу з великою кількістю жиру, цукру, солі необхідно обмежити. Солодощі, чіпси, солодкі газовані напої та інші продукти із малим вмістом поживних речовин та високим рівнем калорійності необхідно забрати з раціону.

треба проявити творчий підхід до приготування їжі. А саме, креативно оформити подачу страв, незвично поєднати смаки. Привабливо оформивши страву, можна зацікавити дитину їсти овочі;

батьки повинні харчуватись правильно, діти вразливі, надто довірливі, легко піддаються навіюванню і наслідують дії та вчинки дорослих. Адже батьки завжди є прикладом для дітей.

Батьки є відповідальними за життя і здоров'я своїх дітей. Тому, зменшуючи кількість нездорової їжі, необхідно привчати своїх дітей їсти більше фруктів, овочів, цільнозернових і молочних продуктів.

Рекомендації органам місцевого самоврядування : здійснювати якісний підхід до закупівель продуктів харчування та сировини, заходів нагляду та контролю, запровадження програм щодо покращення шкільного харчування;

співпрацювати з місцевими виробниками сільсько-господарської продукції та продуктів харчування;

для обговорення та врахування вподобань дітей необхідно залучати батьківську спільноту при складанні меню, при цьому дотримуватись вимог чинного законодавства;

постійно підвищувати кваліфікацію працівників харчоблоків, оновлювати підходи до навчання та підготовки кадрів;

забезпечувати харчоблоки (їдальні) новітнім обладнанням для приготування страв.

Рекомендації закладам загальної середньої освіти: проводити майстер-класи, змагання, ігри, висаджувати дерева та городи для обізнаності школярів щодо правильного здорового харчування;

з працівниками харчоблоків проводити тренінги щодо реформи шкільного харчування та змін у законодавстві, що стосуються норм харчування.

Рекомендації працівникам харчоблоку закладів : щоб враховувати побажання школярів, необхідно встановити з ними зворотній зв'язок;

необхідно звертати увагу не лише на склад страви, а й на смак та зовнішній вигляд.

Обговорення результатів. Харчування впливає на весь наш організм, причому різні продукти мають різний вплив. Корисна їжа допомагає краще мислити та запам'ятовувати, дає сили на спорт та ігри і навіть впливає на настрій. А ще корисна їжа - це твоє здоров'я зараз і в майбутньому [16]. Корисна їжа тримає у тонусі наш організм та покращує фізичний стан і, відповідно, дитина буде мати багато сили та енергії для ігор чи спорту.

Окрім цього, харчування має значний вплив на психічний стан дитини. Нездорове харчування може призвести до перепадів настрою протягом дня.

Ще їжа, яку вживають діти, впливає на пам'ять, увагу та швидкість мислення. Таким чином виходить,

що якщо вживати «правильні продукти» то відповідно і рівень навчання може значно підвищитися.

Систематичне неправильне харчування може стати причиною виникнення хвороб і розладів травної та ендокринної систем, порушити обмін речовин і навіть спричинити онкологічні захворювання. А здорове і збалансоване харчування, навпаки - це супергерой, який захищає дитину від багатьох неприємностей [15, 16].

Відповідно до чинного законодавства України кожна дитина має право на здоровий спосіб життя [17].

Також, кожен має право на безпечні для здоров'я і життя харчові продукти, питну воду, умови праці, навчання, виховання, побуту, дозвілля, відпочинку та навколишнє природне середовище та зобов'язаний піклуватися про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших осіб [18].

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [19].

При організації харчування необхідно додержуватися принципів наступності, єдності вимог в дошкільному навчальному закладі і в родині. Питання раціонального харчування дітей потрібно включати у тематику батьківських зборів, консультацій для батьків, висвітлювати в інформаційних куточках. Для правильної організації годування дитини вдома, особливо у вихідні і святкові дні, батьки повинні знати режим і специфіку харчування у дошкільному навчальному закладі. Тому щодня в інформаційних куточках необхідно вивішувати меню із зазначенням виходу страв [20].

Організація харчування в закладах освіти, показники безпечності та якості харчових продуктів, умови харчування та меню повинні відповідати вимогам, визначеним державними медико-санітарними нормативами та правилами [18].

Дослідивши питання реорганізації харчування в закладах загальної середньої освіти України, яка розпочата за ініціативи Першої леді Олени Зеленської, ми можемо із впевненістю сказати, що шкільне харчування в Україні вкрай потребувало

змін. Ніяких нововведень в організації харчування не відбувалося останні десятиліття. Незважаючи на всі старання реформаторів у даному напрямку, оновлення нормативної бази, оновлення технологічних характеристик страв тощо, населення (як дорослі, так і діти), на жаль, не скрізь позитивно сприймають такі зміни.

Висновки. Прихильники реформи шкільного харчування сприймають її як початок здорової культури харчування. До того ж нові страви - це можливість дізнатись про різноманіття світової кухні. Проте, дуже багато є і противників корисних змін. Автори вважають, що основною причиною такого масового неприйняття реформи харчування є, в першу чергу, те, що батьки самі не дотримуються правил здорового харчування та не привчають до цього своїх дітей. Але ж батьки здобувачів освіти зобов'язані дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, сприяти розвитку її здібностей, формувати навички здорового способу життя.

Варто усвідомити, що саме батьки створюють для малюка вибір між корисною і шкідливою їжею. Адже всіма продуктами дітей забезпечують саме батьки. А оскільки переваги та вподобання в їжі у дитини формуються в дитинстві, то це найбільш сприятливий час для впливу на розвиток здорових навичок у харчуванні, що є відповідальністю батьків та певною мірою вчителів та вихователів.

Конфлікт інтересів. Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Фінансування. Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Авторські внески: Ж. П. Кундий а) концепція та дизайн; Ж. П. Кундий в) надання матеріалів для дослідження; Д. В. Штанько г) збір та узагальнення даних; д) аналіз та інтерпретація результатів; е) написання рукопису; І. А. Голованова б) адміністративна підтримка; Н. О. Ляхова ж) редагування рукопису;

Усі автори прочитали та погодились з опублікованою версією рукопису.

References:

1. Heiko, L. I. & Yurochko, T. P. (2020). Polityka zdorovoho khar chuvannia dlia ditei rannoho shkilnoho viku v Ukraini: ohliad literatury [Healthy nutrition policy for early school-age children in Ukraine: a literature review]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 15-16, 81-91. DOI <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.15-16.81>
2. Mates, E., Lelijveld, N., Ali, Z., Sadler, K., Yarparvar, A., Walters, T. ... Rodrigues, B. (2023). Nutrition of school-aged children and adolescents in Europe and Central Asia region: a literature and survey review. *Food Nutr Bull*, 44(1):51-61. <https://doi.org/10.1177/03795721231163021>
3. Tugault-Lafleur, C.N. & Black, J.L. (2020). Lunch on School Days in Canada: Examining Contributions to Nutrient and Food Group Intake and Differences across Eating Locations. *J Acad Nutr Diet*, 120(9):1484-1497. doi: 10.1016/j.jand.2020.01.011.
4. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 zhovtnia 2023 r. № 990-r. «Pro skhvalennia Stratehii reformuvannia systemy shkilnoho kharchuvannia na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023—2024 rokakh» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dat-

- ed October 27, 2023 No. 990-r. "On approval of the Strategy for reforming the school nutrition system for the period until 2027 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2023-2024."]. Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-reformuvannia-systemy-shkilnoho-kharchuvannia-na-period-do-2027-roku-ta-t271023> (last request 05/21/2025)
5. Basyuk, D. & Fedorova, D. (2024). Reforming the school nutrition system in Ukraine. *International scientific-practical journal commodities and markets*, 52 (4), 49–72. DOI: [https://doi.org/10.31617/2.2024\(52\)04](https://doi.org/10.31617/2.2024(52)04).
 6. Nakaz MOZ Ukrainy vid 25.09.2020 № 2205 «Sanitarnyi rehlement dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity» (nakaz MOZ vid 25.09.2020 № 2205) [Order of the Ministry of Health of Ukraine dated 09/25/2020 No. 2205 "Sanitary regulations for general secondary education institutions" (Order of the Ministry of Health dated 09/25/2020 No. 2205)] Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text> (last request 05/21/2025)
 7. Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva vil 03.12.2020 № 2532 «Pro zatverdzhennia hihienichnykh vymoh do vyrobnytstva ta obihu kharchovykh produktiv na potuzhnostiakh, roztashovanykh u zakladakh zahalnoi serednoi osvity». [Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture dated 03.12.2020 No. 2532 "On approval of hygienic requirements for the production and circulation of food products at facilities located in general secondary education institutions"]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1275-20#Text> (last request 05/21/2025)
 8. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 travnia 2020 roku № 195/2020 «Pro Natsionalnu stratehiu rozbudovy bezpechnoho i zdorovoho osvitnoho seredovyscha u novii ukrainskii shkoli». [Decree of the President of Ukraine dated May 25, 2020 № 195/2020 "On the National Strategy for Building a Safe and Healthy Educational Environment in the New Ukrainian School"]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (last request 05/21/2025)
 9. Honchar Yu. M. (2024). Otsinka efektyvnosti rehuliatornykh norm u systemi kharchuvannia ditei doshkilnoho ta shkilnoho viku [Assessment of the effectiveness of regulatory norms in the system of nutrition of preschool and school-age children]. *Prohresyvni tekhnika ta tekhnolohii kharchovykh vyrobnytstv restoranoho hospodarstva i torhivli : zb. nauk. prats. Kharkiv : DBTU, 1* (35), 134-144. <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/58396>
 10. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine "On Education"]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (last request 05/21/2025)
 11. Laitinen, A. L., Antikainen, A., Mikkonen, S., Kähkönen, K., Talvia, S., Varjonen, S., ... Tilles-Tirkkonen, T. (2023). The «Tasty School» model is feasible for food education in primary schools. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 36 (1), 75-85. <https://doi.org/10.1111/jhn.13127> <https://doi.org/10.1111/jhn.13071>
 12. Cohen, J.F.W., Gorski Findling, M.T., Rosenfeld, L., Smith, L., Rimm, E.B., & Hoffman, J.A. (2018). The Impact of 1 Year of Healthier School Food Policies on Students' Diets During and Outside of the School Day. *J Acad Nutr Diet*, 118(12):2296-2301. doi: 10.1016/j.jand.2018.07.009.
 13. Bjørkkjaer, T., Palojoki, P., & Beinert, C. (2024). Harnessing the untapped potential of food education in schools: Nurturing the school subject Food and Health. *Matern Child Nutr*, 20 (Suppl 2):e13521. doi: 10.1111/mcn.13521.
 14. Doslidzhennia shchodo poshyrenosti nadlyshkovoi masy tila u ditei (COSI): rezultaty v Ukraini [Childhood Overweight and Obesity Study (COSI): Results in Ukraine]. Access mode: <https://phc.org.ua/news/kozhna-pyata-ditina-v-ukraini-mae-nadlishkovu-masu-tila-rezultati-pershogo-nacionalnogo>
 15. Murray, R., Bhatia, J., Okamoto, J., Allison, M., Ancona, R., Attisha, E., ... Schwarzenberg, S. J. (2015). Council on School Health; Committee on Nutrition. Snacks, sweetened beverages, added sugars, and schools. *Pediatrics*, 135(3):575-83. doi: 10.1542/peds.2014-3902.
 16. Klopotenko Ye. Zbirnyk retseptur strav dlia kharchuvannia ditei v zakladakh osvity, dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku ta zakladakh sotsialnoho zakhystu [Collection of recipes for meals for children in educational institutions, children's health and recreation institutions and social protection institutions]. Kyiv, 2024. 882 s. Access mode: https://znai-mo.gov.ua/media/icons/12_04_2024_02.pdf
 17. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.01.2021 № 33 «Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 12, 2021 No. 33 "On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition"]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#n12> (last request 05/21/2025)
 18. Zakon Ukrainy «Pro systemu hromadskoho zdorovia» [Law of Ukraine "On the Public Health System"], (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2023, № 26, st.93). Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20> (last request 05/21/2025)
 19. Zakon Ukrainy «Pro systemu hromadskoho zdorovia» [Constitution of Ukraine], (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2023, № 26, st.93). Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (last request 05/21/2025)
 20. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 17.04.2006 N 298/227 «Pro zatverdzhennia Instruktсии z orhanizatsii kharchuvannia ditei u doshkilnykh navchalnykh

zakladakh» [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine

dated 17.04.2006 N 298/227

UDC 37.091.217:641-044.325

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING SCHOOL NUTRITION REFORM AS ASSESSED BY STUDENTS, THEIR PARENTS AND EMPLOYEES OF FOOD FACILITIES

D. V. Shtanko, N. O. Lyakhova*, I. A. Holovanova, Zh. P. Kundy, N. P. Mats

Poltava State Medical University, Department of Public Health with Medical and Labor Expertise, Poltava, Ukraine,

ORCID ID: [0009-0009-7745-0847](https://orcid.org/0009-0009-7745-0847), e-mail: shtankodaryna@ukr.net

ORCID ID: [0000-0003-0503-9935](https://orcid.org/0000-0003-0503-9935), e-mail: natanew2017@ukr.net

ORCID ID: [0000-0002-8114-8319](https://orcid.org/0000-0002-8114-8319), e-mail: yaryna.ua@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-9739-6624](https://orcid.org/0000-0002-9739-6624), e-mail: z.kundii.@pdmu.edu.ua

ORCID ID: [0000-0001-6793-0892](https://orcid.org/0000-0001-6793-0892), e-mail: tetiana.mats.p@gmail.com

*Correspondence: e-mail: natanew2017@ukr.net

Introduction. One of the most important issues for the full development and growth of schoolchildren is nutrition, which was the reason for the start of the school nutrition reform in Ukraine.

Purpose. To investigate the state of the organization of student nutrition in educational institutions of Dykansk settlement and Reshetylivka city territorial communities of Poltava region, the disadvantages and advantages of implementing the school nutrition reform as assessed by students, their parents and catering workers.

Materials and organization of the study. Methods: systematic approach and analysis, analytical, sociological, statistical, bibliosemantic. Materials: results of a survey of students in grades 1-11 (1064 respondents), their parents (1678 respondents) and catering workers (47 respondents) in educational institutions of Dykansk settlement and Reshetylivka city territorial communities of Poltava region. The questionnaires were created by the authors.

Results. It was found that in secondary education institutions, the majority of students consume school food (77.4%). 58.1% of children are satisfied with the prepared meals. Only 55.2% of parents adhere to the principles of healthy eating. Only 23.4% of catering workers responded that they have all the necessary resources. 63.8% of workers claim that the quality of products needs to be improved, 80.9% responded that the dishes meet the approved nutritional standards. There are often problems with the supply of products (55.3%). According to the cooks, sanitary conditions in the catering unit meet the requirements by 100%. 44.7% of workers believe that nutrition has improved. 66.6% of the surveyed schoolchildren are students in grades 5-9, 21.9% - students in grades 1-4, 11.5% - students in grades 10-11. 75.4% eat in the school cafeteria every day, 10.4% do not eat at all. The taste of the food in the cafeteria is satisfactory for 61.8%, 22.9% indicated that the food is very tasty. 71.4% of children consider the portions of dishes to be sufficient, and 28.6% - «no». 83.9% of children note that the dishes are prepared in a variety of ways. There is a sufficient amount of fresh fruits and vegetables in the proposed menus, 70.5% of respondents believe so. 92.8% of schoolchildren noted that the service in the cafeteria is at a sufficient level. Children note that school meals are useful and healthy (83.5%), 16.5% believe the opposite. This may indicate children's ignorance about healthy eating.

Conclusions. The main reason for the mass rejection of the nutrition reform is that parents themselves do not adhere to the rules of healthy eating and do not teach their children to do so. A child's food preferences are formed in childhood, this is the most favorable time to influence the development of healthy eating skills, which is the responsibility of parents and, to some extent, teachers and educators.

Keywords: educational institutions, school meals, healthy eating, school meal reform, school, children, sanitary and educational work.

Стаття надійшла в редакцію 28.05.2025 р.

Стання прийнята до видання 29.08.2025 р.